شـــوێنی شـــانۆ لە ژیـــانی جەماوەردا.. ن- کـامەران حـاجی ئەلـیاس

شـانۆ بەشێکـی گرنگـی نێـو کۆمەڵگایە،هاوکارێکی کـاریگەرە لە بونیادنان ودروستکردنی لایەنی ئاکاری هەرگەلێك کە دەڵێم ئاکار مەبەستم لەمانا گشتگیرەکەیە. هەرلەسەرەتای دۆزینەوەی شانۆ لەسەردەستی گریگەکان،ئامادەبوونیان لە شانۆگەرییەکان وەکو پابەند بوونێکی ئاینی بووە بۆ هەرتاکێك چونکە شانۆ فاکتەرێك بووە بۆ ئەوەی گوزارشت لە لایانی ئاینی بکات ،کەلایەن زۆر پیرۆز بووە بەتایبەتی لە ئاهەنگەکانی خواوەندەکان دا .

شانۆ بەپێی سەردەم و کاتەکاندا، شوێنێکی گرنگی لە ژیانی رۆژانەی گەلاندا بینیوە، ئەگەر ئاوڕێك لەسەردەمە شارستانییەکان دا بدەینەوە،شانۆ ئامادەبوونێکی کارای هەبووە بەشێوەك لە شێوەکان گوزارشتێکی رۆشنبیری و هۆشیاری نێو کۆمەڵگا بووە، بە واتایەکی تر ئاوێنەی نێو کۆمەڵگا بوو. بۆیە شانۆ گرنگە چونکە شوێنی هۆشیارکردنەوەی فکری بووە بۆ وەرگر لەرێگەی هەست و سۆز و گرژییەکان دەتوانێت لەرێگەی ئەم هونەرەوە دەست بۆ سەرجەم کایەکانی ژیاری کۆمەڵایەتی، ئابووری ،سیاسی..ببات بەو شێوەیەش ئاستی بیرکردنەوە و هەستکردن بە پرسیارەتی لای وەرگر زیاتر دەکات و بەشدار دەبێت لە گۆڕان وگۆڕانکارییەکان دا.

شانو سێبەرێکی بەردەوامی مرۆڤ بووە لە بەرجەستەکردنی هەموو بارودۆخێکی ژیاری رۆشنبیری جەماوەر، بەجۆرێك کاریگەر بووە رۆڵێکی گرنگی بینیوە لە گۆڕینی چەندین سیستەمی ئابووری ،سیاسی…لەم ڕوانگەریەوە شانۆکاران شانۆیان لەئەستۆ گرد بەوەی شانۆ پەیامێکی کاریگەرە تا ئەو رادەیەی هەندێك لە وڵاتانی پێشکەوتووی جیهان شانۆ وەکو دەزگایەکی پەرو□رد□یی وەسف دەکەن وەکو هەرقوتابخانە و پەیمانگا و کۆلیژێك سەیر دەکەن بۆ پەروەردەکردنی هەرتاکێك . شانۆ هەر لەکۆنەوە وەکو ئامێرێکی فێرکردن و پەروەردە بەکار هاتووە بەهۆی ئەوەی رۆڵێکی کارای هەبووە لە گەشەکردن و پێشکەوتنی توانستی رۆشنبیری و گەیاندنی بەها فێربوونەکان بۆ قوتابیان و هاوکاری کردنیان لە تێگەیشتنی میتۆدییەکان.جۆرەکانی شانۆی منداڵ هەر لەشانۆی منداڵ و بووکەڵە و تارمایی سێبەر و کارتێکەرە دەنگییەکان کەلە شانۆی منداڵ بەکار دێت،خەیاڵی منداڵ بەهێز دەکات

دەبێتە هۆی ئەوەی لەرێگەی شانۆ منداڵ خێراتر فێربێت و لە چەمکی وانەکان تێبگات.

جیاوازی شانۆ لەگەڵ هونەرکانی تر لەوەدایە لە هونەری شانۆ لەرێگەی جەستەیەکی زیندوو رووبەری بینەر دەبێتەوە، کە ئەکتەرە زۆرجاریش وابووە بینەرانیش چ بە دیالۆك یان بەجووڵەیەك بەشداردەبن بۆیە کاریگەری زیاترە لە هونەرەکانی هەرچەند موزیکژن لەرێگەی ئامێرەکەی هونەرەکەی پێشکەش بە بینەران دەکات ئەگەرچی بەشێوەی زیندوو پێشکەش دەکرێت بەڵام ناگاتە ئەوە کاریگەرییەی شانۆ هەیەتی بۆ وەرگر بەهەمان شێوەش بۆ هونەری شێوەکاری کاتێ هونەرمەندێك پیشانگایەك دەکاتەوە لەرێگەی تابلۆیەکانی هونەرەکەی خۆی نمایش دەکات ئەگەر خۆشی لە پیشانگایەکە ئامادە نەبێت ، دەتوانێ کارەکەی نمایش بکات. خاڵێکی تری شانۆ ئەوەیە کارێکی کۆمەڵییە و هەموو هونەرکانی تر لە خۆدەگرێت وەکو (موزیك ،شێوەکار) کاریگەرییە دەنگییەکان و زۆرجار موزیکی زیندوو لەگەڵ گۆرانی لە نمایشی شانۆدا بەکار هاتووە بۆ گوزارشت کردن لە حاڵەتەکانی نێو شانۆگەرییەکە ،بەهەمان شێوەش بۆ هونەری شێوەکاری لەرووی دیکۆر و ئێکسسوات رۆڵێکی گرنگ دەبینێت بۆ زۆرێك لەنمایشەکان، نابێ رۆڵی ئەدەبیشمان لەبیربکرێت ،ک□ تێکستە چیرۆك ،سیناریۆ وەکو سێکوچەکەی نمایش ل□ تەك (ئەکتەر، بینەر، دەق) رۆڵی خۆی هەیە زۆرێك لە نووسەرانیش بۆچوونیان وایە کە دەق تێکستێکی مردووە تائەو کاتەی دەچێتە سەرتەختەی شانۆ ئەنجا دەبێتە دەقێکی زیندوو هەر لەبەر ئەم هۆیانەوە شانۆ بە باوکی هونەر ناوزەند کراوە.

شانۆ لە دووبەشی سەرەکی پێك دێت (مەرگەسات و بەزمەسات) هەردووشێوەکە بەشێوەك لەشێوەکان کاریگەری خۆیان لەسەر کۆمەڵگا جا چ بەشێوەی تاك بێت یاخود بەشێوەی کۆمەڵ دەبێت ،لە هەموو ڕوێکەوە زۆرجاریش هاوکارە بۆ چارەسەرکردنی کێشەو گرفتە هەنوییەکان بۆیە شانۆ بۆتە پێداویستییەکی گرنگی هەر گەلێك، چونکە لە ژیانی هەرمرۆڤێك دا خۆشی و ناخۆشی هەیە کۆمەڵێك ئاریشەوگرفت هەیە شانۆ دەتوانێت گوزراشت لەو هەموو ناسۆریانەی هەرتاکێك بکات بەرادەیەك زۆر جاریش چارسەریشی بۆ کردوە.

پەیوەندی شانۆ لەگەڵ جەماوەردا پەیوەندییەکی کۆنەهەر لەسەردەمی (فەرعۆنییەکان و یۆنانییەکان و رۆمانییەکان) ئەو پەیوەندییە هەبووە،چونکە شانۆ راهێنان بە دەرونی مرۆڤایەتی دەکات بۆ ئەوەی گۆرانکاری لە هەڵوێستەکانی خۆی بکات لەرێگەی پشت بەستن بە عەقڵ و لۆژیك بۆ ئەوەی ببێتە بنەمایەك بۆ هەڵوێستەکانی لێرەدا رۆڵ و ش□و□نی شانۆ لە ناو کۆمەڵگا دەردەکەوێت بۆ ئەوەی لەرێگەی

نمایشەکان، کۆمەڵگایەکی رۆشنبیرو پەروەردەیی و سیاسی دروست بکات، شانۆ دەزگایەکی گرنگ و کامڵە بۆ کۆمەڵگا دەبێتە زمان حاڵی ئەوان.
لەسەرپەیوەندی شانۆ بە جەماوەر نووسەری دیاری جیهانی (ولیم جۆن شکسپیر) دەڵێت" جیهان شانۆیەکی گەورەیە پیاوان و ئافرەتانیش ئەکتەری سەر ئەو شانۆیەن". هەر لەبارەی گرنگی شانۆ لەسەر کۆمەڵگا نووسەر و دەرهی□ن□ری ئەڵمانی بەرتوڵد بریشت دەڵێت" نان و شانۆم بدەرێ گەلێکی رۆشنبیرت دەدەمێ". نووسەری گەورەی میسری نەجیب مەحفوز یش لەبارەی شوێنی شانۆ لەنێوە جەماوەردا دەڵێت" لێمان دەپرسن نهێنی پ□شق□چوونی شانۆ لە چی دایە؟ نهێنییەکە لەوەدایە کە ئێمە هەموومان ئەکتەرین".
ئەگەر ئاوڕکیش لە شانۆی کوردیش بدەینەوە بەدرێژایی مێژوو بۆمان دەردەکەوێت،کە نمایشە شانۆییەکان چەند رۆڵ و کاریگەری هەبووە لەسەر هۆشیارکردنەوەی جەماوەر هاندانیان بۆ خۆشەویستی خاك و وڵات بەتایبەتی لەسەردەمی پێش راپەرینی بەهاری ساڵی 1991ی گەلی کوردستان هەمیشە شانۆکارانی کوردستان لەبەری گەل دابوون، هەمیشە نمایشە شانۆییەکان گوزارشت بوون لە خەم و مینیەتانی گەل. نمایشە شانۆیەکان رۆڵێکی گرنگیان بینیوە لە جۆش دانی جەماوەر هۆڵە شانۆییەکان هەمیشەجمەیان دەیان بگرە چەندینجار دەرگاو پەنجەرەکانی هۆڵەکان بەهۆی زۆری بینەران شکاون نمایشەکان بۆ چەند مانگێك بەردەوام دەبوون لە نمایشکردن سەرباری بوونی سانسۆرێکی زۆر لەسەردەقە شانۆییەکان تا رەزامەندی دەقێکی شانۆیی وەردەگیرا بەچەندین فلتەر تێپەردەبوو، تادەگەیشتە رۆژی نمایشکردن ،لەبەر ئەوەشە سەردەمی شانۆی ه□شتاکان بەسەردەمی شانۆیی زێرینی کوردی ناوەزند کرابوو چونکە پەیوەندیەکی بەه□ر□ ل□نێوان شانۆکاران و بینەران هەبوو لەهەمان کاتدا نمایشەکان گوزراشت بوون لە ناسۆری□کانی گ□ل.